

УДК 330. 101. 2

Г. В. ОМЕЛЬЧАК^{1*}

^{1*} Каф. «Фінанси та економічна безпека», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровськ, Україна, 49010, тел. +38 (056) 373 15 04, ел. пошта ganna_zp@ukr.net

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПАТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ»

Мета. Метою статті є надання пропозицій щодо стратегічних напрямків розвитку інноваційного потенціалу ПАТ «Укрзалізниця». **Результати.** Досліджено та запропоновано основні стратегічні напрямки розвитку інноваційного потенціалу ПАТ «Укрзалізниця». **Наукова новизна.** Запропоновано основні напрямкам розвитку транспортного сектора економіки України, основні завдання та стратегія інноваційного розвитку ПАТ «Укрзалізниця». **Практична значимість.** Розв'язання проблем інноваційного розвитку ПАТ «Укрзалізниця» безпосередньо пов'язано із забезпеченням розвитку його інноваційного потенціалу. Активізація інноваційної діяльності, підвищення її ефективності, визначення та встановлення оптимального поєднання між складовими інноваційного процесу, розширення сфери застосування інновацій та оптимальне планування інноваційної діяльності зумовлюють формування й розвиток інноваційного потенціалу організації. Це залежить від певних умов, за яких соціально-економічна система готова генерувати та сприйняти ту чи іншу інновацію.

Ключові слова: інновації, інноваційний потенціал, конкурентний потенціал, конкурентоспроможність, потенціал, конкурентоспроможність потенціалу.

Вступ

В умовах глобалізації і стрімкого формування нового суспільства ключовою стратегією державної політики стає перехід до інноваційного шляху розвитку країни на основі обраних пріоритетів. Інновації є єдиним ефективним засобом забезпечення конкурентоспроможності будь-якого підприємства в умовах ринку незалежно від форми його власності та галузевої належності.

Розвиток залізничного транспорту тісно пов'язаний з розвитком інших галузей економіки. Характер рухливості населення, рівень розвитку виробництва й торгівлі визначають попит на його послуги. Водночас залізничний транспорт, впливаючи на рівень життя й розвиток продуктивних сил, є системоутворюючим фактором. Геополітичне положення України і країн пострадянського простору, мультимодальна специфіка високотехнологічного перевізного процесу формують об'єктивні передумови реалізації ідеї створення єдиного транспортного простору на євразійському континенті. У цих умовах найбільшої актуальності для залізничного транспорту України набувають питання активізації інноваційної діяльності.

Мета

Метою роботи є надання пропозицій щодо стратегічних напрямків розвитку інноваційного потенціалу ПАТ «Укрзалізниця».

Результати

Наявність великої кількості досліджень у галузі інноваційної активності та стратегічного розвитку не знімає проблематичності й дискусійності щодо питань оцінки інноваційного потенціалу підприємства та визначення траєкторії реалізації нововведень. Сьогодні, у зв'язку з включенням економіки України в сучасні цивілізаційні процеси інноваційного типу, надзвичайно складним є питання створення єдиного концептуального підходу до категорії «інноваційний потенціал».

Розглядаючи еволюційний аспект формування інноваційних процесів, слід зазначити, що економічна теорія інновацій постає у фундаментальних працях видатних вчених, насамперед А. Сміта. Пізніше Й. Шумпетер вперше ввів у науковий обіг термін «інновація». Згідно з його теорією, інновація є головним джерелом прибутку [7]. Враховуючи такий підхід, під ін-

новацією слід розуміти «запровадження в економічний обіг результатів інтелектуальної діяльності, які включають нові наукові знання з метою задоволення суспільних потреб та (або) отримання прибутку» [3]. Досліджуючи категорію «інноваційний потенціал», слід зауважити, що найбільш вдалим, на нашу думку, є таке визначення: «Інноваційний потенціал – це характеристика підприємства, яка відображає забезпеченість підприємства науковими кадрами й висококваліфікованими спеціалістами, сприйняття інновацій зовні й можливість реалізації нововведень у виробництві або організаційній структурі, ринковий потенціал, що влаштовує власника виробництва» [6].

Потенціал України та різних країн світу неможливо розглядати, не враховуючи загальні тенденції розвитку світового господарства, а саме: активізацію глобалізаційних процесів, формування стабільних регіональних товарних ринків, формування єдиного економічного простору. У сучасних умовах глобалізації світового господарства, з одного боку, та активних процесів інтеграції транспортної системи України до єдиної європейської системи – з іншого, перед транспортом постає низка глобальних викликів, без урахування яких неможливий його ефективний розвиток. Ці виклики перш за все пов'язані з новими вимогами до національних транспортних систем, що зумовлюють перехід від екстенсивної до інтенсивної моделі розвитку на основі сучасних інноваційних технологій; з посиленням внутрішньогалузевої та міжнародної конкуренції в транспортному секторі.

Розвиток потенціалу транспортної системи України полягає в посиленні кількісних та якісних характеристик транспортної інфраструктури, позицій у мережі міжнародних транспортних коридорів, взаємодії між різними видами транспорту, впровадженні ефективних транспортних технологій та реалізації інноваційних проектів. Результатом розвитку є формування та функціонування ефективної конкурентоспроможної транспортної системи, що здатна забезпечувати функціонування високоефективної, високотехнологічної та безпечної транспортної інфраструктури, високої якості транспортних послуг.

Основними напрямками розвитку транспортного сектора економіки України є:

1. Розвиток транспортної інфраструктури та модернізація рухомого складу для забезпечення зростаючої мобільності населення та прискорення переміщення товаропотоків.

2. Забезпечення конкурентоспроможності та якості транспортних послуг для економіки.

3. Забезпечення доступності та якості транспортних послуг населенню.

4. Інтеграція до Європейського союзу та розвиток експорту транспортних послуг.

5. Підвищення ефективності державного управління та розвиток конкурентного середовища.

6. Підвищення екологічності, енергоефективності транспортних процесів та безпеки перевезень пасажирів і вантажів.

На сьогодні в Україні створена достатня нормативно-правова база, що є основою реалізації стратегічних напрямків розвитку національної транспортної системи на середньострокову перспективу, а саме: Державна транспортна стратегія України на період до 2020 р., Стратегія розвитку залізничного транспорту на період до 2020 р. та ін.

Стабільно функціонуючий залізничний транспорт є гарантом розвитку всіх галузей економіки України. Ефективність залізничного транспорту буде визначатися динамікою відновлення основних виробничих фондів галузі, темпами зростання попиту на залізничні перевезення, результатами реалізації структурної реформи галузі, ефективністю тарифної політики в регульованих державою природно-монопольних секторах діяльності, інтенсивністю використання ділянок міжнародних транспортних коридорів.

Розв'язання проблем інноваційного розвитку ПАТ «Укрзалізниця» безпосередньо пов'язано із забезпеченням розвитку його інноваційного потенціалу. Розвиток інноваційного потенціалу є закономірною якісною зміною, яка характеризується як незворотна та спрямована. Одночасна наявність цих властивостей відрізняє розвиток від інших змін. Зворотні зміни характерні для процесів функціонування, тобто циклічного відтворення постійної системи зв'язків і відносин.

За відсутності спрямованості зміни не можуть накопичуватися, що позбавляє процес властивої для розвитку єдиної, внутрішньо взаємозалежної лінії, а відсутність закономірностей характеризує випадкові зміни небажаного

типу. Істотну характеристику розвитку становить час, оскільки будь-який розвиток здійснюється в реальному часі й тільки час виявляє його спрямованість.

Стратегія розвитку інноваційного потенціалу ПАТ «Укрзалізниця» – це частина стратегії інноваційного розвитку залізничного транспорту, під якою розуміється програма дій, основою якої є комплекс методів і підходів з досягнення визначених цілей розвитку потенціалу з урахуванням його вихідного стану та усунення факторів, що блокують цей розвиток. Стратегія інноваційного розвитку – це комплексна програма дій, які спрямовані на досягнення пріоритетів інноваційного розвитку, високої ефективності діяльності за рахунок технологічної модернізації.

Формування, реалізація та розвиток інноваційного потенціалу ПАТ «Укрзалізниця» залежать від того, чи створено умови, за яких соціально-економічна система готова генерувати та сприйняти ту чи іншу інновацію.

Слід зазначити, що управління розвитком інноваційного потенціалу ПАТ «Укрзалізниця» – це процес здійснення ретельно продуманої інтегрованої політики щодо розвитку інноваційного потенціалу та ініціювання науково-технічних можливостей, спрямованих на ефективну реалізацію інноваційних стратегій і більш повне задоволення потреб покупців.

Зважаючи на специфічність об'єкта управління (управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств), для ефективної діяльності та нарощування саме інноваційного потенціалу необхідно використати кластерний механізм управління.

Інноваційний кластерний механізм характеризується як індустріальний комплекс на базі концентрації мереж виробників, постачальників і споживачів, пов'язаних інноваційним технологічним ланцюжком, який розвиває наявний інноваційний потенціал підприємства.

Інноваційний кластер, який є специфічною формою організації взаємодії ПАТ «Укрзалізниця», характеризується такими особливостями:

- 1) специфічна система цінностей;
- 2) нетривіальна система організаційно-керівних відносин;
- 3) комплекс переваг, що робить інноваційно-кластерний механізм взаємодії у багатьох випадках більш привабливим, ніж інші організаційно-

правові форми управління інноваційним потенціалом.

Потреба в прискореному створенні в Україні інноваційних кластерних систем зумовлюється, передусім, особливістю сучасного механізму формування конкурентоспроможності підприємств на вітчизняному та міжнародному ринках. Він базується переважно на генерації й нарощуванні інноваційного потенціалу, який, у свою чергу, створює основу для розвитку сукупності науково-технологічних, виробничих і маркетингових ланцюгів зі створення нових продуктів і технологічних процесів із визначеними параметрами.

Різноманіття економічних, науково-технологічних, географічних та інших чинників зумовлює відсутність єдиної універсальної моделі формування інноваційних кластерних систем і їхньої конкретної форми.

Серед основних завдань управління інноваційним потенціалом ПАТ «Укрзалізниця» є врахування тенденцій, які склалися, та переведення всіх негативних факторів у позитивні шляхом різноманітних заходів, серед яких прийняття та реалізація інноваційної і патентної стратегій залізничного транспорту України.

Таким чином, на нашу думку, інноваційна стратегія ПАТ «Укрзалізниця» – це комплексна програма дій, які спрямовані на досягнення пріоритетів інноваційного розвитку, високої ефективності діяльності за рахунок технологічної модернізації, яка реалізується шляхом:

- розвитку існуючих, розробки та впровадження нових «технологічних платформ»;
- підвищення енергоефективності та впровадження ресурсозберігаючих технологій;
- створення сучасних транспортно-логістичних систем;
- розвитку інтелектуальних систем управління перевізним процесом;
- кардинального оновлення рухомого складу та об'єктів інфраструктури відповідно до вимог світових стандартів.

Патентна стратегія залізничного транспорту має визначати:

- механізм використання створених на кошти залізничного транспорту результатів наукових досліджень і розробок, які є його інтелектуальною власністю, в інноваційному процесі;

– основні цілі та пріоритети у сфері створення та правової охорони результатів інтелектуальної діяльності;

– участь і роль усіх структурних підрозділів Укрзалізниці у формуванні системи інноваційної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Суттєвою проблемою ПАТ «Укрзаліниця» на сьогоднішній день є відсутність єдиної цілісної стратегії інноваційного розвитку залізничного транспорту, яка визначила б основні цілі й механізми розвитку залізничного транспорту на перспективу.

Таким чином, стратегічними напрямками розвитку інноваційного потенціалу, які сприятимуть ефективній інноваційній діяльності залізничного транспорту, є:

1) розвиток наукової складової інноваційного потенціалу на основі зміцнення й підтримки фундаментальних досліджень вітчизняної галузевої науки в галузі інновацій на транспорті. Мета напрямку – реалізація науково-технічних досягнень і винаходів, поліпшення використання інтелектуальної власності;

2) розвиток кадрової складової інноваційного потенціалу на основі забезпечення відтворення кадрового потенціалу для науково-технічної та інноваційної сфери залізничного транспорту. Мета напрямку – максимально ефективно використання людських ресурсів для реалізації різних напрямків інноваційної стратегії. Так, здатність одних людей генерувати нові ідеї, а інших – їх об'єктивно оцінювати й приймати рішення щодо їх втілення, їх вміння й навички професійно вирішувати поставлені завдання – це визначальний фактор успіху інноваційної стратегії. Тому цей напрямок – основа для всіх пріоритетних напрямків інноваційної стратегії;

3) розвиток техніко-технологічної складової інноваційного потенціалу, що являє собою розвиток техніко-технологічної бази потенціалу та

впливає на масштаби й темпи інноваційної діяльності. Мета напрямку – інноваційне оновлення основних фондів залізничного транспорту як умова підвищення ефективності діяльності й подолання технічного відставання від розвинених залізничних мереж країн світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрианов, Д. С. Сущность и структура инновационного потенциала предприятия / Д. С. Андрианов. – Москва, 2005.
2. Головка, Л. С. Сукупний економічний потенціал корпорації: формування та розвиток : монографія / Л. С. Головка. – Запоріжжя : Видво КПУ, 2009. – 340 с.
3. Инновационный потенциал: современное состояние и перспективы развития / В. Г. Матвейкин, С. И. Дворецкий, Л. В. Минько та ін. – Москва : Машиностроение-1, 2007.
4. Собченко, Н. В. Вопросы оценки инновационного потенциала предприятия / Н. В. Собченко // Креативная экономика. – 2011. – № 5 (53). – С. 82–90.
5. Слепнева, Ю. В. Оценка условий инновационного развития регионов / Ю. В. Слепнева // Креативная экономика. – 2013. – № 12 (84). – С. 119–125.
6. Экономика железнодорожного транспорта для студентов экономических специальностей транспортных вузов / под ред. Н. П. Терешинной, Б. М. Лапидуса, М. Ф. Трихункова. – Москва : Транспорт, 2002. – 690 с.
7. Шамина, Л. Инновационный потенциал предприятия / Л. Шамина // Инновации. – 2007. – № 9. – С. 58–60.
8. Уманців, Ю. М. Підприємство і необхідність управління його діяльністю / Ю. М. Уманців // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 104–117.
9. Фридлянов, В. Н. Инновационный потенциал как фактор развития (Межгосударственное социально-экономическое исследование) [Электронный ресурс] / В. Н. Фридлянов, К. Б. Лисин. – Режим доступа: <http://masters.donntu.edu.ua>.
10. Режим доступу: <http://www.livelib.ru/book/1000554976>

А. В. ОМЕЛЬЧАК^{1*}

^{1*} Каф. «Финансы и экономическая безопасность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. +38 (056) 373 15 04, эл. почта ganna_zp@ukr.net

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПАО «УКРЗАЛИЗНЫЦЯ»

Цель. Целью статьи является предложение стратегических направлений развития инновационного потенциала ПАО «Укрзалізниця». **Результаты.** Исследованы и предложены основные стратегические направления развития инновационного потенциала ПАО «Укрзалізниця». **Научная новизна.** Предложены основные направления развития транспортного сектора экономики Украины, основные задачи и стратегия инновационного развития ПАО «Укрзалізниця». **Практическая значимость.** Решение проблем инновационного развития ПАО «Укрзалізниця» непосредственно связано с обеспечением развития его инновационного потенциала. Активизация инновационной деятельности, повышение ее эффективности, определение и установление оптимального сочетания между составляющими инновационного процесса, расширение сферы применения инноваций и оптимальное планирование инновационной деятельности обуславливают формирование и развитие инновационного потенциала организации. Это зависит от условий, при которых социально-экономическая система готова генерировать и воспринимать ту или иную инновацию.

Ключевые слова: инновации, инновационный потенциал, конкурентный потенциал, конкурентоспособность, потенциал, конкурентоспособность потенциала.

G. V. OMELCHAK^{1*}

^{1*} Department «Finance and Economic Security», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. +38 (056) 373 15 04, e-mail ganna_zp@ukr.net

STRATEGIC DIRECTIONS OF INNOVATIVE BUILDING PJSC "UZ"

Purpose. The article aims to offer the strategic directions of the innovative potential of PJSC "UZ". **Results.** Explored and proposed major strategic directions of the strategic potential of PJSC "UZ". **Scientific novelty.** A Osnovnymi areas of the transport sector Ukraine proposed key objectives and strategy of innovative development of JSC "Railways". **The practical significance.** Addressing Innovation Development PJSC "UZ" are in direct connection with the provision of its innovation potential. Enhancing innovation, increase efficiency, and determine the optimal mix between components of the innovation process, extending the application of innovation and optimal planning of innovation lead to the formation and development of innovative potential. It depends on the specific conditions under which the socio-economic system is ready to accept and generate a particular innovation.

Keywords: competitive potential rail industry reform, competitiveness, potential competitiveness potential.

Надійшла до редколегії 20.03.2015.

Стаття рекомендована до друку д-ром екон. наук, проф. Головковою Л. С. та д-ром екон. наук, проф. Гудзем П. В.